

УДК 94(477.83/.86)«19»(092)(044)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2025.33.07>

**DE PUBLICIS ET PRIVATIS УКРАЇНСЬКИХ ГАЛИЦЬКИХ СТУДЕНТІВ
ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ: ЛИСТУВАННЯ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА
ТА МИРОСЛАВА СІЧИНСЬКОГО В 1908–1909 РОКАХ**

Бліхарська Ліана,

аспірантка кафедри історії гуманітарного факультету

Українського католицького університету

ORCID ID: 0000-0001-5453-7565

На початку XX століття, що був водночас кінцем довгого дев'ятнадцятого, серед трансформацій політичних ідей, які декларували вже не лише автономію, а й створення національної держави, формувалося нове інтелектуальне середовище в Галичині. Саме серед цього оточення дорослішали, кристалізували власні цінності й розвивали переконання Іван Крип'якевич і Мирослав Січинський. Гімназисти, ставши студентами університету Франца Йосифа I у Львові, а у випадку М. Січинського ще перед цим і Віденського університету, вони увійшли в громадське життя. Як типові представники верстви східноєвропейської інтелігенції в Габсбурзькій імперії, вони бачили у своєму навчанні не лише перший крок до кар'єри вчителя чи юриста, а й здійснення своєї соціальної місії. Контекст, у якому вони реалізували задумане, відігравав важливу роль: серед демонстрацій і протестів 1900-х рр. студенти, як ніхто інший, хотіли доконати того, що не вдалося їхнім попередникам. У статті досліджено процес формування політичних ідей у середовищі української молоді Галичини та співпрацю між Іваном Крип'якевичем і Мирославом Січинським через нове історичне джерело – їхнє листування з 1908–1909 рр. У цих текстах відбивається не лише коло зацікавлень юнаків і їхні плани на майбутнє, а й ширші тенденції українського інтелектуального життя. Доведено, що листи демонструють поєднання приватного й публічного вимірів. У них автори поряд з особистими переживаннями роздумували над цілями та завданнями студентського руху, невдачами політичних стратегій, вибраних українськими галицькими політиками, подіями в публічній сфері, розвитком науки, літератури й публіцистики. Проаналізувавши ці документи, можемо зрозуміти, як саме вони бачили роль інтелігенції в розвитку національної ідентичності широких верств населення, найчастіше селян і міських робітників. Залучення цього епістолярного матеріалу дає змогу подивитися на постаті І. Крип'якевича та М. Січинського в новому світлі, глибше зрозуміти особливості формування їхнього світогляду й простежити механізми інтелектуального взаємовпливу в середовищі української молоді Галичини. Отримана інформація дає змогу краще зрозуміти біографічні аспекти обох історичних діячів і стане в пригоді дослідникам історії українського студентського руху та щоденності Галичини на поч. XX ст.

Ключові слова: Іван Крип'якевич, Мирослав Січинський, Галичина, Львів, університет, історична наука.

Blikharska Liana. De publicis et privatis of Ukrainian Galician students in the early 20th century: correspondence between Ivan Krypiakevych and Myroslav Sichynskyi in 1908–1909

At the beginning of the twentieth century, which simultaneously was the continuation of the long nineteenth century, amid transformations in political ideas that declared not only autonomy but also the creation of a national state, a new intellectual milieu formed in Galicia. It was in this environment that Ivan Krypiakevych and Myroslav Sichynsky grew up, crystallised their values and developed their convictions. As gymnasium graduates, they continued their studies at the Franz Joseph I University in Lviv (and, in Sichynsky's case, also previously at the University of Vienna) – and thus entered the realm of public life. As characteristic representatives of the Eastern European intelligentsia within the Habsburg Empire, they regarded education not merely as preparation for a professional career—whether in teaching or law—but as a means of fulfilling a broader social mission. The context in which they pursued their aspirations was equally significant: in the climate of demonstrations and protests of the 1900s, students more than any other group sought to accomplish what previous generations had not succeeded in doing. This article examines the process of forming political ideas among Ukrainian youth in Galicia and the collaboration between Ivan Krypiakevych and Myroslav Sichynskyi through a new historical source: their correspondence from 1908–1909. These texts reflect not only the interests of young people and their plans, but also broader trends in Ukrainian intellectual life. These letters demonstrate a combination of private and public spheres. In them, the authors, along with their personal experiences, reflected on the goals and tasks of the student movement, the failures of political strategies chosen by Ukrainian Galician politicians, events in the public sphere, and the development of scholarship, literature, and journalism. An analysis of these documents reveals how they viewed the role of intelligentsia in the development of national identity among broad segments of the population, most often peasants and urban workers. The use of this epistolary material allows us to look at the figures of Ivan Krypiakevych and Myroslav Sichynsky in a new light, to gain a deeper understanding of the peculiarities of the formation of their worldview, and to trace the mechanisms

of intellectual interaction among the Ukrainian youth of Galicia. This information allows us to better understand the biographical aspects of both historical figures and will be useful to researchers of the history of the Ukrainian student movement and everyday life in Galicia at the beginning of the 20th century.

Key words: Ivan Krypiakievych, Myroslav Sichynsky, Galicia, Lviv, university, historical scholarship.

12 квітня 1908 р. студент Львівського університету Мирослав Січинський убив намісника Галичини Анджея Потоцького в його власному кабінеті, куди прийшов на аудієнцію як звичайний відвідувач, почекавши перед цим у черзі. У цей час в іншій частині міста на Мирослава чекав його товариш Іван Крип'якевич. Разом із ще одним студентом – Федором Заморою – вони мали проводити, як звичайно робили це по неділях, заняття для робітників. У другій половині дня обидва опинились у будівлі комісаріату поліції. М. Січинського заарештували на місці злочину, а І. Крип'якевич прийшов дізнатися більше інформації та спробувати побачити друга [1, арк. 1]. Зустрітись їм не вдалося, а контакт між хлопцями, які до цього дня вели спільну громадську діяльність і мали список планів на майбутнє, відновився згодом у листах.

Постать Мирослава Січинського, як і здійснене ним політичне вбивство не лише сколихнули польську, українську й австрійську пресу тоді, але ця тема й досі розробляється в наукових дослідженнях [2; 3; 4]. Так само й у випадку з Іваном Крип'якевичем, діяльність якого в період до 1914 р. ґрунтовно вивчена науковцями [5; 6; 7]. Проте, незважаючи на багату історіографію, досі дослідники не звернули уваги на пов'язання цих двох постатей і їхню спільну діяльність у Галичині в першому десятилітті ХХ ст. У фонді І. Крип'якевича, який зберігається у Відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, вдалося знайти листування між ним та М. Січинським. Разом корпус становить двадцять три листи. Перший збережений лист, датований 23 квітнем 1908 р., як й останній, від 6 липня 1909 р., написав М. Січинський. Він був автором двадцяти листів, із них дев'ятнадцять він написав до І. Крип'якевича. У колекції також зберігся один написаний до Осипа Назарука, їхнього спільного товариша. Листів від І. Крип'якевича значно менше – усього лише три, проте важливо підкреслити, що це не копії, а таємні¹ листи, які, скоріш за все, були повернені автору після їх прочитання адресатом. Саме так вони опинилися в архіві історика. Цей корпус кореспонденції, частина якого додається до статті у вигляді додатку, є цінним джерелом до історії української інтелігенції в Галичині поч. ХХ ст. Ці джерельні документи допомагають краще, ніж офіційні звіти й опубліковані тексти, зрозуміти самих дієвців, їхню мотивацію до громадської діяльності, наукові зацікавлення, політичні вподобання, а також плани на сучасне їм майбутнє. Окрім того, у них можна знайти інформацію не лише про наукову та громадську діяльність студентів поч. ХХ ст. Описуючи свої думки, переживання, спостереження, навіть плітки, які кружляли поміж населенням, автори надають корисну інформацію для дослідження щоденності Галичини.

Мета статті – за допомогою знайдених джерельних документів проаналізувати спільну громадську діяльність І. Крип'якевича й М. Січинського та контекстуалізувати її в історії українського студентського руху в Галичині в першому десятилітті ХХ ст.

Іван Крип'якевич, народжений у місті Львові в червні 1886 р., був на рік та чотири місяці старший від Мирослава Січинського, народженого в селі Чернихівці, що за сім кілометрів від Збаража. Обоє їхніх батьків – Петро-Франц Крип'якевич (1857–1914 рр.) і Микола Січинський (1850–1894 рр.) були не першим у своїх родинях поколінням греко-католицьких священників. До цього Петро-Франц мав ще й досвід еміграції його батьків з Холмщини, що на той час була частиною Російської імперії, через відмову перейти на православну віру. Як священники, батьки були залучені в публічну сферу. Микола Січинський поєднував священницьке життя з громадсько-політичним – спочатку як член Збаразької повітової ради, а в 1883–1894 рр. як посол Галицького сейму. Петро-Франц поєднував ролі священника, науковця та публіциста, адже після закінчення греко-католицької духовної семінарії (як і Микола Січинський) був студентом Віденського й Львівського університетів, де працював над докторською дисертацією, а також був автором у релігійних і світських часописах. Обоє були прихильниками політики «Нової ери» та близькими до її ядра: о. Січинський як член сеймового «Руського клубу» [8, с. 182], а о. Крип'якевич через близьку співпрацю з єпископом Сильвестром Сембратовичем, зокрема, під час Львівського синоду 1891 р. та дослідження історії церковної унії. Сини священників – Іван і Мирослав – навчалися в університеті Франца Йосифа – на філософському й правничому факультетах відповідно. Разом належали до студентського товариства «Академічна Громада». Дружба між ними зміцніла під час студентських віч і демонстрацій 1906–1907 рр. Перед початком навчання в університеті обоє пройшли

¹ Під «таємними листами» варто розуміти кореспонденцію, яка передавалась у в'язницю нелегальним способом через одного з адвокатів Мирослава Січинського – Володимира Загайкевича.

етап вибору й формування української національної ідентичності під час навчання в гімназіях у Львові та Перемишлі. Ставши членами таємних гімназійних гуртків, які зосереджувалися на самоосвіті, вони присвячували вільний час читанню як ідеологічної літератури, так і теоретичних політичних і філософських текстів. Відповідно, після вступу в університет – І. Крип'якевич у Львові (1904 р.), а М. Січинський у Відні (1905 р.) – хлопці вирішили приділяти велику частину свого часу суспільній діяльності. Однією з ключових справ, навколо якої оберталася активне громадське життя українських студентів, була справа створення окремого українського університету у Львові. Ця ідея, що зародилася в співпраці галицьких студентів з їхніми однолітками у Відні, знайшла відгук у створеній у 1896 р. «Академічній громаді», яка стала центром українського студентського руху. У 1905 р. І. Крип'якевич став співзасновником Організації української молоді для справ українського університету у Львові, члени якої причинилися до організації студентських демонстрацій 1906 та 1907 рр. Після того, як у 1906 р. М. Січинський перевівся у Львівський університет, він також брав участь у протестах, а в 1907 р. став одним з організаторів мітингу в судовій в'язниці, де перебували затримані на демонстраціях студенти [9, с. 8]. Після цих подій обоє юнаків вирішили змінити тактику й добиватися прав через роботу з населенням. І. Крип'якевич, наприклад, розпочав діяльність у товаристві «Просвіта»; разом з іншим товаришем Юліаном Балицьким, також членом цієї організації, вони багато ходили Львовом, вивчали, де живуть українці, де розміщені українські крамниці та ремісничі цехи й «обдумували плани «здобуття Львова» [10, с. 96]. М. Січинський ж зосередився на участі в агітації перед виборами, які мали відбутися згідно з новою реформою, що запроваджувала загальне виборче право для чоловіків. Через перебування в селах і містах п'яти повітів він зміг добре пізнати стан життя й рівень освіти нижчих верств населення – «це передо мною відкривало книгу життя українського реального селянства» [9, с. 9]. Таким чином, двома різними дорогами І. Крип'якевич і М. Січинський дійшли висновку, що змобілізувати населення до зацікавлення політичними ідеями можна через освіту. Таким чином вони ввійшли в керівний склад «Просвітнього кружка», що заснований у структурі «Академічної громади»² 4 лютого 1908 р. через сполучення двох інших гуртків – Історично-літературного та Правничого [5, с. 374–375]. Саме про його діяльність уже після арешту М. Січинського хлопці переписувалися найбільше. Проте, щоб зрозуміти, чим саме займалася ця організація, вартує приглянутися їй детальніше. На організаційній зустрічі в лютому 1908 р. І. Крип'якевич виголосив реферат щодо місії гуртка. Потребу створення насамперед мотивував тим, що «в нашій життю тепер інтерес до політичних справ бере верх над культурними справами» [11, арк. 221]. Для нього проблематичним було те, що демонстрації, на противагу університетським заняттям, відвідувала значно більша кількість студентів. Він уважав, що ця тенденція спричинена умовами, у яких опинилися українці в Галичині, де вони змушені боротися за свою національну ідентичність і права з польськими сусідами, затиснені між Австро-Угорською та Російською імперіями. Однак для нього політична діяльність була лише частиною визвольного процесу. Іншою важливішою сферою діяльності була позитивістична органічна праця серед селян і міських робітників. Вона ж притягала й М. Січинського. Водночас підхід до справ і мотивація останнього різнилися. Станом на 1908 р. він був членом Української соціал-демократичної партії Галичини, брав участь у передвиборчих агітаціях, а також мав досвід навчання та проживання у Відні. Звідти українська молодь приносила політичні ідеї в Галичину й Буковину. Таким чином, для нього членство в «Просвітньому кружку» водночас як і збільшувало потенційну аудиторію для поширення політичних ідей, так і допомагало доносити їх у безпечнішому середовищі – на заняттях у читальнях. Тут вартує також додати, що дядько Мирослава – Андрій Січинський – як студент права й колишній гімназист-член гімназійних гуртків у 1868 р. ввійшов до комітету засновників товариства «Просвіта». Сама назва гуртка вказує на те, що студенти йшли слідом товариства, навіть ставали його членами, допомагали в діяльності філій і читалень. Серед обов'язків тих, хто вступали, – студенток і студентів вищих навчальних закладів лише української національності – було організовувати заходи та сприяти діяльності читалень і робітничих товариств, організовувати лекції, розмови на популярно-наукову тематику, писати рецензії на популярну літературу, доступну для широкого загалу, складати й виголошувати реферати на освітню тематику, писати статті, долучатися до видавничої діяльності й поширювати відповідну літературу. Таким чином, за словами І. Крип'якевича, потрібно було стати освітніми робітниками, окрім того, щоб «валити чужі мури» (ішлося про австрійські, польські та російські впливи), члени гуртка мали «на місці чужих будинків давати свої» [11, арк. 222]. Ішлося не лише про інституційність, а й поширення українського національного проєкту серед широких мас населення як альтернативу польському та москвофільському. Кількість учасників гуртка стрімко росла. У спогадах І. Крип'якевич згадує, що

² 3 1909 р. у структурі Українського Студентського Союзу.

за шість місяців діяльності команда збільшилася з десятих до ста осіб [5, с. 375]. Члени організовували лекції для робітників переважно по читальнях міста Львова. Серед головних предметів були історія України, географія, природничі науки, право, німецька мова. Зазвичай на заняття приходило близько сорока робітників у віці від 14 до 23 років [12, с. 433]. Улітку роботу студенти переносили в сільські місцевості, де заняття відбувалися переважно в неділі та свята. Для популяризації й поширення української літератури активно розвивали бібліотечну справу. Вони самі ставали бібліотекарями у львівських читальнях, а також допомагали засновувати читальні по селах галицьких повітів і консультували місцевих бібліотекарів.

Про те, що студенти послідовно виконували ці плани, свідчить лист М. Січинського, написаний у липні 1909 р., де він заохочує товариша не покидати старань щодо його планів на Львів – українізації (sic!) міста [13, арк. 48]. Він радить І. Крип'якевичу стати редактором газет і журналів, бо «газетою більше навчиш і виховаєш, чим навіть на фотелі віцепрезидента Ради шкільної» [13, арк. 48]. Так у майбутньому й сталося: редакторська діяльність стала важливою сферою для науковця, допомогла йому побудувати мережу дуже різних контактів і бути активним у публічному просторі Галичини. Порада М. Січинського справдилася: І. Крип'якевичем був пов'язаний із редакторською діяльністю впродовж усього життя. Від популярних журналів «Дзвінка» й «Ілюстрована Україна» перед Першою світовою війною через редагування наукових «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка» в міжвоєнний період до співтворення «Українського Історичного Журналу» й «Історичні джерела та їх використання» в 1950–1960-х рр. Розмови про редакторський хист І. Крип'якевича в листуванні були частиною ширшої дискусії про плани відродження часопису «Молода Україна» та підготовку нової видавничої серії, що отримала назву «Дешева бібліотека». Серед трьох перших виданих книжок були «Веселі вірші» Степана Руданського (5 000 примірників), «Історичні пісні», упорядковані Мирославом Січинським³ (15 000 примірників), «Пан Потоцький. Оповідання про Каньовського і иньшу польську шляхту» (30 000 примірників). Найбільшою популярністю користувалася брошура про чин Мирослава під назвою «Казка наших днів» (32 000 примірників). Про видавничі справи, плани написання статей, а навіть книжок І. Крип'якевича переписувалися впродовж всього перебування М. Січинського у в'язниці. Там, маючи час на читання, він ознайомлювався з новою літературою, яку йому передавав І. Крип'якевич через адвоката або особисто відвідуючи слідчого, який вів справу [13, арк. 3]. Щоб М. Січинського залучити в активну діяльність гуртка навіть після арешту, товариші запропонували йому написати звіт щодо різноманітності позицій літератури в тюремній бібліотеці [13, арк. 31–32]. Таким чином, як і всі інші, він міг причинитися до спільної справи, навіть перебуваючи у в'язниці. Водночас М. Січинський укладав збірник з віршами Тараса Шевченка, проте це народне видання не зреалізоване. Ще одною ґрунтовною його справою мало стати написання порівняльної історії Європи: він планував це зробити в майбутньому, після того як його засудять і переведуть у постійну в'язницю, де він матиме значно більше часу займатися історією та географією [13, арк. 29–30, 39–42]. Важко сказати, чи він дійсно планував це робити, позаяк у цей період уже переписувався із сестрою й іншими друзями щодо втечі. У будь-якому разі в листуванні з І. Крип'якевичем, особливо це видно в офіційних листах, які проходили цензуру, будується образ М. Січинського, якому навіть ув'язнення не перешкоджає вести громадську діяльність. Разом із тим цей образ громадського діяча був інтерналізований не лише ним, а й І. Крип'якевичем. Це можна побачити й у темах, наявних у неофіційній кореспонденції. Наприклад, юнаки розмірковують про формування потенційних національних ідеалів майбутньої держави. Університетська справа також знаходить тут своє відображення: М. Січинський порівнює «Просвітний кружок» із народним університетом. Цей гурток став визначальним для них обох. І. Крип'якевич, знайшов для себе поле діяльності, у якому працював до жовтня 1939 р.⁴, а М. Січинський здійснив злочин, який унеможливив для нього кар'єру на Батьківщині, водночас ставши публічною особою з побудованим образом, що допомогло йому в політичній кар'єрі в еміграції – спочатку в Європі, а пізніше в Північній Америці, де став діячем Української федерації Соціалістичної партії Америки. Інформацію, необхідну для розуміння початку процесу конструювання образу М. Січинського, можна також знайти в аналізованому листуванні, яке було на теми «de publicis et de privatis», як хлопці це самі ж називали [13, арк. 7]. У листах від І. Крип'якевича, особливо в першому неофіційному, який написав у травні 1908 р., він

³ «Історичні пісні» укладені ще перед 12 квітня 1908 р., але після замаху його друзі – Іван Крип'якевич та Осип Назарук, заангажовані у видавничу діяльність, додали туди ще декілька пісень і видали під іменем Мирослава, який нібито уклав їх уже перебуваючи у в'язниці.

⁴ У жовтні 1939 р. І. Крип'якевич був прийнятий на новостворену кафедру історії України Львівського університету та змінив головний фокус своєї роботи на наукову діяльність. До цього часу він багато працював як освітянин з молоддю в гімназіях, у Таємному українському університеті й Богословській академії.

описує вплив атентату на жителів міст, містечок і сіл. Там перераховує декілька народних образів, які надавали його товаришу: захисника народу, в ім'я якого називають дітей; народного героя; Ісуса Христа в оливному саду; галичанина, близького серцю імператора [1, арк. 1–2]. Якщо перший лист був доволі емоційний, то інший – від 9 липня 1908 р. – має аналітичний характер. Автор простежив зміни: за його словами, народний образ героя став ключем до мобілізації суспільства: «Дотепер наш рух в Галичині йшов лиш по верхах мас; маси брали участь в визвольних змаганнях, заініційованих інтелігенцією, але рідко де розуміли їх ясно; занадто зложені сі стремління, щоби для них знайти оден клич, замкнути їх в одну формулу. А для мас таке коротке, понятне сформулювання конче потрібне. Тепер така формула знайшла ся: се ти і твоє діло» [1, арк. 6].

Отже, Іван Крип'якевич і Мирослав Січинський були студентами, що вибрали бути активними в громадському житті. Обидва працювали для подібної цілі – популяризації українського національного проєкту й мобілізації до нього широких верств населення, і хоча їхні методи різнилися, проте це не стало перепорою до спільної діяльності. Співпраця розпочалася від діяльності в «Академічній громаді», що була спрямована на позитивне вирішення університетської справи, а саме поділу Львівського університету на українську й польську частини. Після цього обоє вирішили зайнятися освітньою діяльністю серед селян і міських робітників, ставши одними з головних членів «Просвітнього кружка». Для Івана Крип'якевича це було можливістю досягти цілі нерадикальними засобами, а для М. Січинського – продовжувати агітацію в безпечніший спосіб. Можна припустити, що для обох юнаків, як східноєвропейських інтелігентів, це був спосіб здійснення суспільної місії, але також власної самоосвіти, здобуття професійного досвіду й, найважливіше, соціального капіталу.

Документи

№ 1

Львів, четвер, 10. VI. 908

Арк. 1

[Позначка порядкового числа синім олівцем]: I

[Напис червоним олівцем]: I. К. Лист офіціальний.

[Напис сірим олівцем]: до Січинського М.

Дорогий Миросю.

Дякую щиро за лист, хоч він такий строго «діловитий» – лише *de publicis* й *de publicis*: бачу, ти вже зовсім не маєш приватних справ, твоя індивідуальність до самого дна потопає в суспільній ніврані; ну, гарно, але хотів би я дещо знати і про тебе самого. То коли вже ми вийшли на тему «*publica*» – то буду з сього починав. Останні дні принесли дещо інтересного – а ти про все не знаєш нічого, бо *Gaz.[eta]* *lwow.[ska]* Не цікавить ся тим.

Пишеш в своїм листі, що ми (= наша «група») якби змовили ся і маємо такі самі думки та пляни – і ми львівські і ти «закордонний»; дійсно, я теж починаю вірити в магнетизм думок. Бо от, ти подаєш нові пляни, а ми їх вже й виконали! І так, що до «Січий» – дві вже заложені коло Львова; що до січових вправ – якраз вчора почав ся заходом «Кружка» пожарний курс – ходить 20-30 наших хлопців – вівчимо ся і муштри і гасити вогонь і все. Що до вакаційної дольпортажі, справа також йде вперед: будемо колопортувати не лише свої речи, але й чужі. Навіть поробимо золоті інтереси. Річ в тім, що Видавнича Спілка *via* Грушевський подала

Арк. 2

нам пропозицію, щоби ми взяли в коміс всі її видання; дає нам 60% [закреслено] 40% опусту і очевидно беремо! Але як кольпортувати? Бачиш, тут знов запрягаємо в наш тріумфальний поїзд «Просвіту»; треба тобі знати, що й «Просвіта» вже в наших руках. В понеділок були загальні збори [додано над рядком «Просвіти»] наш кружок зробив там кілька атентатів: Назарук на видання, Ганяк на бібліотеки, Мілько Ривюк на крамниці, я на загальний напрям – се є на перевашу економічної роботи над культурно-просвітною. Наш виступ зробив належну сензацію – уступаючий виділ майже не боронив ся і результаті до нового заряду ми переперли наших хлопців: Ганяка в виділових, Червавського в заступники. Виділ загально досить порядний: гол. Петро Огоновський, члени: Волод. Бачинський, Білецький, Брик, Ганяк, Кость Левицький, Коцюба, Озаркевич, Іванець, Мудрак, Томашівський, 2 попи: Лежогубський, Мохнацький. Ганяк возьме бібліотекарство і буде нашим референтом. Отже-ж між иншим зажадаємо [додано над рядком «від «Просвіти»] позички 300-400 К, купуємо коняку і візок та будемо їздити по Галичині (нк. з правом колопортажі в кишені). При тім отвирають ся певні вигляди й на угорську Україну. Я познайомив ся з одним півінтелігентом, що

Арк. 3

походить з Галичини, але жив 8 років на Угорщині: був й робітником й громадським писарем й «нотарем»; видавав теж по угорськи газету «Листок» – й то в українським дусі; але правительство пізнало, що се за птиця і нагнало нашого чоловіка. Й ся людина говорить, що кольпортажа в угор. Україні дуже легко, сам він пустив багато гал. видань – купують ся охотно; при його помочи й в порозумінню з іншими угорусинами хочемо з якипути йти за Карпатами; як се піде, побачимо.

В кожнім році кружок рухає си. Тепер вже конче потрібний нам статут, бо стенди львівського кружка дуже зростають (дохід в маю був понад 600 К – за самі книжки вернуло ся 460 К), а повертають і провінційональні організації – нпр. Влодко Левіцький заложив кружок в Тисмениці. Нашу організацію ми дещо змодифікували: адміністрацією займає ся виділ, виданнями видавн. Комісія, викладами – викладова; на сходах є тепер лиш дискусії на загальні теми: нпр. про «Просвіту», «Tow. Szk. Lud», etc. Замітне, що вступають до нас й не-академіки: семінаристкы, сільські учителькы – вони й взяли на себе частину каталога. Тебе певне аж текомла бере на таку роботу: як маєш час, то злюструй «вашу» кримінальну бібліотеку і подай нам справозданя. Рух у нас є, бо взагалі між народом ліпший настрій, а чому – про се тобі знати не вільно.

Арк. 4

Навіть ЛНВістник представляє ся ліпше; між іншими є статя Миколи про д'Ануція і Гавітмана – гарне, з симпатичними віцами. Шкода, що тобі не можна подати [наступний рядок замальований чорнилом, а збоку стрілкою до нього всталено написане чорним чорнилом: «<сконфіскований за статтю Грушевського (!) про атентат>»]. Але все таки думаємо про наш власний орган – котрий був би й органом молодіжи; тепер трудно, бо приходить на мене трагедія іспитів – мабуть навіть виїду на пів року на провінції вчити ся; зате потім покажемо таке, чого не було ще на сьвятій Руси. Взагалі здасть ся мені, що наша справа рушила ся вже з сеї мертвої точки, на котрій стояла від кількох літ: тепер crescendo піде до ліпшого, а де жерело нової струї [додано над рядком «ти»]. Ну, історія найшше, не я.

Се publica – private лучить ся з нами. Наша «група» – як я тобі певно вже писав – зробила ся тіснійша, як вперед, хоч що до членів побільшала; війшли в моду спільні вечери у Комупічкої – з дискусіями, очевидно. По місті ходимо такими великими ордами, що се аж звертає увагу властей публічного безпеченства. Думаю, що наше покоління і в дальшій життю буде йти солідарно, а не так люзом як попередні – і лишить слід по собі. <Тільки ми воліли б посидіти іще з раз на ул. Баторія, як торік; як будуть вольні місяця так на яку сотчину – повідомили нас>. Покищо гаразд – щиро здоровлю і цілую твій Іван Крип'якевич.

P.S. Слова зазначені < > не подобалися п. Пшилускому, й тому лист не пішов до тебе.

№ 2

Арк. 1

[14. I. [19]09]

I. То ти, Іване мій, думаєш, що лиш у Тебе настрої гублять ся? Хіба ні! Такий вже час, що навіть у мене часом, не дуже і не зовсім, то значить не так, щоби аж підходити під пессімістичний тон чорної кави, або на сьвіт нарікати, бррр, не люблю того. Але менше більше гарний настрій губить ся і робить ся аналітично-ніякий. Nomines sumus. Твій лист прийшов саме на поворот з ніякого настрою після деякої «журби» (нічо спільного з арештом, судом, наступником престолом, що після «Діла» має бути прихильником кари смерті, з психіатрами і т. д. Тим всім ще на хвалити господа не журился і бігме не буду. а щось зовсім інакше) до звичайного, здорового. А звичайний тон у мене такий: добре мені, Das Leben ist doch schön, і треба, щоби всім було добре. І незвичайний не перечить того, не сьміє, але і не твердить, заховуєть ся прихильно вижидаючого, а властиво ніяк, то значить глупо. Але він є потрібний відай, то я собі міркую: чорт тебе бери, не велике діло, минеш, і буде гарно. І є гарно. Перечитав, щойно, твое письмо, тай зараз відписую.

Твоя правда, не лиш вражінє: страх як переписали ся наші пера! Щоби одна нова думка, бодай форма, бодай старе, але не перемелене – така якась схоластика, такі плягіати себе самих, аж прикро. І то вже відай від кількох літ; оден Грушевський дає час від часу щось нового (публіцистика на рос-українські теми) а впрочім на всіх языках всьо мовчить. Ніби повинноби якраз противно бути; по Україні від 3 літ трохи vita nuova після революцій, у нас всякі реформи, вибори, агітація;

Арк. 2

і багато вже нас, є кому писати і читати, а чогось так сухо і мляво тече життя. Конче нового щось повинно займати нас. І то відай по змісті нове повинно воно бути, своє, не зичине; ідеальне а практичне. Чорт знає, що. Не партія і не напрям в літературі, а якась гарна і розумна робота. Але яка, з ким і як, нічо не знати. Теперішня «родинна чуда», то не хвилеве Silentium, то може висихають ті керниці,

що ми (кажу про Галичину, бо на великій Україні ще хіба не перейшли на цілій лінії від книжки до роботи) з них воду пили від 20 літ, від Драгоманова мабуть, а нових дость біг і не знати де їх копати, чи на своїм подвірю, чи спроваджувати рурами з Заходу. Наш націоналізм непозитивний, кінчить ся на критиці польської неволі, а соціалізм такий дерев'яний і в теорії і в практиці не освоєний, не заакліматизований. Нової керниці треба, не так зовсім нової, так поглиблення і поширення давних. Що ж, не видко такого Мойсея, щоб зі скали чудом воду добув, треба призвичаїти ся копати. Чого Івась не навчив ся, того Іван не зможе, тому треба зачати від малого і ждати аж підросте то покоління, що ти його будеш вчити в гімназії за рік. Звісно ми самі ще не Івани, а приміром я і ти то й від Івасів не далеко відбігли, але мені здаєть ся,

Арк. 3

що з наших ровесників не багато буде копати за сьвіжою водою. Все вертає думка, що твоя часопись повинна бути більше середньошкільна, чим університетська. Завж то, Іване, що нас гімназія робила людьми, а не університет; я бодай не змінив ся в загальних нарисах від тих часів, коли перший раз читав Дренера, Драгоманова, соціалістичні брошури, Енгельса, etc. – і Франка. І бігме своя була би мудрість, такби хлопчики X–XI л. зачали вчити ся так, як треба, вміли вчити ся читати і не тратили огня святого на таку бібулу, яка случайно під руки попаде. Найважнійша річ підвалини, далі піде будова сама. Студент університета вже щось означеного, як у него є іскра божя, то, щоби нараз перестали виходити всі наші журнали і газети, він не пропаде, а так нема в него іскри, не викрешеш, Іване, її ні з історика ні з математика. Не дати йому віру в себе і – скажім оригінально – в Україну, не так дати, як помочи виробити в 14 р. життя, буде огонь несоломаний до смерті; з тою вірою і він собі з другими зробить на університеті vita nuova, але сіяти зерно мусиш на весну, провесну рано. Май на увазі; таких 10 студентів, у Львові,

Арк. 4

розрушать прочих 1000; вони мають до помочи: пресу під руками всю, більший запас знання, університетську свободу, кількох професорів як Грушевський і (контраст, але подекуди, щодо іскри божої) анальгом Ромер і університетську бібліотеку і багато других, і публична робота аж прочить ся в політиці та в культурі. А семінарист з Заліщицької, чи сокальської пренарації – воістину важнійший член чим студент прав, що буде урядником – дівчина перемиського Інститута, ученик польської реальної школи в Тернополі, гімназіст з Бродів і учениця 8 кл. коломийської виділової (польської) школи – бігме важнійший член суспільности, бо буде матір'ю твоїх чи моїх дітей чим 8 правників – не мають ні преси, ні бібліотеки, ні підготовання до копання керниці, ні свободи в науці, ні попсованих нервів, що перешкоджають науці і живуть так пильні лілії і годують ся тим, що з неба спаде. З них хто знає, що могло би бути, якби роздмухати той святий огонь зарання, доки реаліст не стане членом «Основи» (або

Арк. 5

Москвофілом, або націоналом a la Бурбела) інститутка жінкою, а семінарист учителем. II. І ще одно зваж. Берім діло практично. На разі ти одинокий сталий ініціатор часописі. Чим ти будеш? Гімн. учителем, значить будеш мати до діла передусім з молодшою братією, чому ту не зачинати де буде йти щоденна робота? Чому не зі споду, де всяке віте найглубше коренить ся. Ту потреба найбільше і робота многонадійна і певність, що газета вдержить ся. Вона була би не лиш дидактична, а мала би заправляти наймолодшу молодіж до практичної роботи в народі. Газета радила би і показувала би своїй публиці як добувати знання, помагала би образувати ся красше і більше систематично, чим ми і наші батьки, а рівночасно пускала би свою публику на таку саму роботу, передусім «культурну» (всяка культурна робота є роботою правдивополітичною) – між народ: закладати товариства, організувати (всюди!) бібліотеки, давати відчити (підчас ферій), колпортувати книжки (офіційно не чисто політичні, бо будуть хлопців карати). Нема такого слова,

Арк. 6

отже і «Нового слова», якого не можна би сказати просто і зрозуміло хочби ученикові середньої школи. Загально беручи, по моїй інтуїції, наше «Нове слово» полагало би на радикальній переоцінці поняття «нація», на виповненню того поняття таким широким і глибоким змістом, щоби в Україні «змістив ся весь сьвіт», (щоби національні інтереси не ріжнили ся зовсім від народніх (ludowych) інтересів) коротко, хоч може не зовсім точно: на ідентичности нашого (і загалом всякого «правдивого») націоналізму з соціалізмом. Національним ідеалом не є якабудь «вільна» Україна, а така Україна «якої змістом є щастє її жителів. Надто «нове» воно не є, але загалом «нового» в освіті не багато. Новість буде в поглибленню, поширенню і заціпленню сего слова, що бодучність до нас належить, бо наша національна культура не є культурою класи, але нації. Але напиши широко, wie du das siehst.

Арк. 7

III. Перечитую написане, два рази переглядаю і чогось маю таке вражінє, що я тобі писав вже колись те саме, зовсім ті самі думки і навіть такими ж словами. Дивно і трошечки нїяково: чи така в мене погана пам'ять, що невідомо повторюю те саме, чи що за біда? Навмисне переглянь послідні листи і скажеш чи моє вражінє вірне. То здасться дуже можливе; може тому, що ті думки досить давні у мене, а охота виховати при помочи гарно редагованої часописі нову, ліпшу від нас «молодіж» досить вперта – а може тому, що то вже 9 місяців з верхом як ми говорили а я загалом не вмію писати так, щоб заступити листом розмову і тому повторююся. Безперечно потрібна часопись для нас самих. На дискусію, на знанє житя, як stimulus до роботи над собою і в наріді. Але вона менше важна від тої педагогічної, таку я би хотів дати молодшому, наймолодшому поколіню. Ми є нїякі, діти переходового, незакрашеного нїякою гарячою краскою часу. Весь публичний інтерес концентрується тепер в борбі о форму, а не о зміст. Польське питанє у нас таки є питанєм форми, так бодай трактується. Нїде не чути діспути про те, що, який зміст потрібний формам нашого національного житя, бо не маємо на те енергії за вічною денервуючо-затуманеною борбою, щоби скинути вже раз польські форми з себе. Хочемо українських шкіл, але не думаємо про те, що

Арк. 8

і народна школа і гімназія і університет що до змісту стоять висше критики і чужі нам не лиш мовою а тенденцією історичної Польщі. Про таку важну справу як реформа середньої школи у нас не появило ся відай більше нічо крім одної статі (в кількох числах) в «Руслані»! Вся політика обертається коло питання чи адміністрація, суд, рада шкільна краєва, університет, мандати посольські – мають бути українські чи польські по формі, зміст не цікавить. Тому про нас небогато більше можна сказати поза тим, що ми не хочемо Польщі. Такий час і ми всі такі. Тому так мало запалу навіть у гарячих; так мало цікавого в публичнім житю. Спільного між нами молодими, чогось такого, щоб лучило і держало разом – небогато, бо сама ненависть до Польщі не вистачає, а позитивної, української роботи не робимо, бодай не гарячо і не спільно – бо висихають керниці, води брак, а при роботі сьвіжа вода конечна. Тому, що ми такі сухі, то й держимо ся спілки; jeden für sich, і не творимо організму. Отже і не маємо органу. Нема бажання порозумівати ся і міняти ся думками, бо оден другим не интересуємо ся. Возьми приклад: Панейко, Цеглинський, Витвицький, Бажалук, Темницький і Назарук – всьо менше більше ровесники і не бачу у них, знаючи всіх потрохи, багато кардинально спільного, а що їх лучить разом? Нічо

Арк. 9

крім антипатії до сусідної «висшої культури». Не маємо органу і сумніваю ся чи вдержить ся він тепер між нами; бо страшно мало маємо спільного. Тому не раджу зачинати від нас, а від тих, що за 3–4 роки прийдуть на наше місце. Треба дбати про них, бо вони більше варта, всьо, що приїде більше варте від того, що вже є. Бо про них легко дбати і можна сподівати ся, що так будемо видавати для них добру часопись, то при тій роботі самі зможемо зійти ся і «зніхати ся на ідеях». Також то є велика річ. Ще більше чим журнал для всіх, або чим популярна часопись для народу. Систематично, два рази в місяць впливаєш кажім на 600–700 молодих хлопців і дівчат, помагаєш виробляти «переконання» на ціле житє, будиш «юні сили», запал до знаня і до роботи, віру в себе і в Україну. А всьо так певно і легко йде, бо ти лиш справляєш їх besesucht на здорову і гарну дорогу, орентуєш в масі книжок, що їх шукає маса голодних очий і в масі питань, що над ними преповажно дискутують 5–6 класісти в кружках. Маючи трохи зручності, гарну ідею і охоту (а то всьо в тебе є) можна змінити протягом 4 літ підставу, ба будучність, нашу, в Галичині.

Арк. 10 [сірим олівцем]

Не приходив С, тай не було як передати листа. А ту всякі ревізії були, ключника одного арестували, що злапали на передаваню нелегальщини, не було навіть як докінчити письма. Небавом прийдуть доктори і скажуть мені, що найшли в моїй голові. То напишу тобі. Відповідай через Ст. Собіщина 7. Вже спокійно з ревізіями. Впрочім у мене її робити танують, лиш дурно бояв ся. Я здоров, веселий і цілую Тебе, а се пишу на колїні, бо пошта жеде. Мирослав.

Література:

1. Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, ф. 314, спр. 320/5, Листи І. Крип'якевича до М. Січинського.
2. Лехнюк Р. Убивство намісника Галичини та суд над його вбивцею. *Інтерактивний Львів* (Центр міської історії 2020). URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/events/potocki-assassination>. DOI: <https://doi.org/10.69915/lia014>.
3. Мищик Ю, Тарасенко І., Щестюк Т. Листи М. Січинського до М. Грушевського. *Наукові записки НАУКМА*. 2010. Т. 104. С. 64–67.
4. Wolff L. The Idea of Galicia. History and Fantasy in Habsburg Political Culture. Stanford, 2010.

5. Клименко Н. Іван Крип'якевич і товариство «Академічна громада». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : збірник наук. праць. 2016. Вип. 28. С. 372–385.
6. Заболотна І. Нове до формування світогляду І.П. Крип'якевича (за матеріалами його гімназійного щоденника та спогадів). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : збірник наук. праць. 2016. Вип. 28. С. 368–371.
7. Мороз І. Гімназійний щоденник Івана Крип'якевича. *Український археографічний щорічник*. 2007. Вип. 12. С. 433–488.
8. Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. 224 с.
9. Шаповал М. Зі споминів Мирослава Січинського записав М.Ю. Шаповал. *Подєбради* : Вільна спілка, 1928. 40 с.
10. Крип'якевич І. Спогади (Автобіографія). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* : збірник наук. праць. 2001. Вип. 8. С. 77–140.
11. Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, ф. 314, спр. 324, 1. Спогади Ів. Петровича (1902–1911); 2. Аркуші спогадів про Університет 1905–06; 3. «1903–1904. Дневник і varia».
12. Назарук О., Охримович О. Хроніка руху української академічної молодіжи у Львові. *Січ* : альманах в пам'ять 40-их роковин основи товариства «Січ» у Відні / ред. З. Кузеля, М. Чайківський. Львів : Друкарня Наукового товариства імені Шевченка, 1908. С. 538. С. 387–435.
13. Відділ рукописів ЛННБУ ім. В. Стефаника, ф. 314, спр. 310/36, Листи М. Січинського до І. Крип'якевича.

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.09.2025

Дата публікації: 28.11.2025